

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев 8954/2023
20.11.2025. године
Београд

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Мирјане Андријашевић, председника већа, Иване Рађеновић и Владиславе Милићевић, чланова већа, у парници тужиоца АА из ..., чији је пуномоћник Душанка Мацура Аврамовић, адвокат из ..., ..., против тужене Републике Србије - Министарство одбране, коју заступа Војно правобранилаштво Београд, ради накнаде нематеријалне штете, одлучујући о ревизији тужиоца изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 1873/22 од 24.11.2022. године, у седници одржаној дана 20.11.2025. године, донео је

РЕШЕЊЕ

УКИДА СЕ пресуда Апелационог суда у Београду Гж 1873/22 од 24.11.2022. године и предмет враћа том суду на поновно одлучивање.

Образложење

Пресудом Првог основног суда у Београду П 42282/21 од 18.10.2021. године, обавезана је тужена Република Србија - Министарство одбране да тужиоцу АА на име накнаде нематеријалне штете исплати на име претрпљеног страха износ од 500.000,00 динара са законском затезном каматом од 17.12.2019. године до исплате и на име умањења опште животне активности износ од 1.250.000,00 динара са законском затезном каматом од 17.12.2019. године до исплате. Ставом другим изреке, обавезана је тужена да тужиоцу на име трошкова парничног поступка исплати износ од 932.750,00 динара, са законском затезном каматом почев од дана када се стекну услови за извршење до исплате.

Пресудом Апелационог суда у Београду Гж 1873/22 од 24.11.2022. године, ставом првим изреке, преиначена је пресуда Првог основног суда у Београду П 42282/21 од 18.10.2021. године, у ставу првом изреке, тако што је одбијен, као неоснован тужбени захтев тужиоца да се обавезе тужена да му на име накнаде нематеријалне штете исплати: на име претрпљеног страха износ од 500.000,00 динара са законском затезном каматом од 17.12.2019. године до исплате и на име умањења животне активности износ од 1.250.000,00 динара са законском затезном каматом од 17.12.2019. године до исплате. Ставом другим изреке, преиначено је решење о трошковима парничног поступка садржано у ставу другом изреке, пресуде Првог основног суда у Београду П 42282/21 од 18.10.2021. године, тако што је обавезан тужилац да туженој накнади трошкове парничног поступка у износу од 16.500,00 динара и одбијен је захтев тужиоца за накнаду трошкова поступка. Ставом трећим

изреке, обавезан је тужилац да туженој на име трошкова другостепеног поступка накнади износ од 102.000,00 динара.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену тужилац је изјавио благовремену ревизију, због битне повреде одредаба парничног поступка, погрешне примене материјалног права и погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Врховни суд је испитао побијану пресуду у смислу члана 408., у вези члана 403. став 2. тачка 2. Закона о парничном поступку - ЗПП („Службени гласник Републике Србије“ број 72/11 ... 18/20 и 10/23 - други закон) и утврдио да је ревизија тужиоца основана.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности.

Према утврђеном чињеничном стању, тужилац је током оружане агресије НАТО снага на Савезну Републику Југославију у периоду од 85 дана од 30.03.1999. године до 22.06.1999. године, као припадник заштитног батаљона 125 моторизоване бригаде Војске Југославије, боравио на подручју Косова и Метохије. Јединица у коју је распоређен изводила је дејства на подручју Општине Клине, Дечана, Србице, Вучитрна, Косовске Митровице, Дренице, Подујева, Пећи и Ђураковца и била је изложена свакодневним нападима авијације НАТО током којих је коришћена муниција са осиромашеним уранијумом. Најинтензивнија дејства овом врстом муниције била су на територији на којој је била јединица у којој је распоређен тужилац, при чему су подаци добијени анализом контаминираног материјала показали да је радиоактивност у непосредној близини циљева на којој је дејствовано муницијом са осиромашеним уранијумом била до 1100 пута већа од доње дефинисане границе. Поред тога, анализом узорака метка утврђено је присуство плутонијума који значајно повећава радиотоксичност, удисање чије прашине је у случају тужиоца било вероватно, јер као ни други припадници Војске Југославије током НАТО агресије није користио заштитне маске и заштитне рукавице. Код тужиоца је током 2006.године дијагностификован карцином штитасте жлезде, који је дана 24.07.2006. године, оперативним путем одстрањен, када су тужиоцу одстрањене штитна и параштитна жлезда, као и лимфни чворови. Код тужиоца је дошло до појаве посттрауматског стресног поремећаја, јер је као последицу насталог обољења карцинома штитне жлезде трпео страх. Као последица малигног обољења – карцинома штитне жлезде код тужиоца је дошло до трајног умањења животне активности од 50%. Тужилац је оболео од стерилитета. У поступку пред другостепеним судом, на рочишту од 24.11.2022. године, саслушани су судски вештаци проф.др. Зоран Радовановић, председник судско-медицинског одбора Медицинског факултета у Новом Саду, проф.др. Наташа Првуловић Буновић, члан петочлане комисије Медицинског факултета у Новом Саду и проф.др. Јовица Шапоњски, стални судски вештак. Проф.др. Зоран Радовановић је том приликом изјавио да судско-медицински одбор Медицинског факултета у Новом Саду сматра да се не може установити узрочно-последична веза између боравка тужиоца АА на Косову и малигнитета који је касније код њега развијен, а који је оперисан 2006. године. Настанак тог папиларног карцинома има дугу еволуцију. Он се може, али не мора развити у року од 10-20 година од изложености неком виду зрачења. Код тужиоца се не може апсолутно искључити боравак на ратишту као узрок карцинома, јер

комисија вештака није имала релевантне податке коју дозу зрачења је тужилац примио. Вештаци су изјавили да је и комисија вештака Медицинског факултета у Новом Саду која је након првог вештачења навела да нема довољно података о томе колико је тужилац боравио на ратишту, који је степен озрачености, колико је бомби пало и колика је присутност осиромашеног уранијума и других штетних материја, као и плутонијума имала у виду налаз и мишљење др Мирјане Анђелковић Лукић, дипломираног инжењера технологије, вештака за област – узроци пожара, експлозија и хаварија – експлозивни, која је дала анализу колико је тужилац боравио на ратишту, колико дана, колико је бомби пало, који је степен озрачености, те да није имао адекватну заштиту какву су имали амерички војници, али комисија вештака није сматрала да су подаци о степену озрачености релевантни, пошто код самог тужиоца, након повратка са ратишта нису рађене никакве анализе. Проф.др. Наташа Првуловић Буновић, радиолог је на истом рочишту изјавила да је била члан петочлане комисије Медицинског факултета у Новом Саду која је извела закључак да се на основу приложених доказа не може потврдити узрочно-последична веза између потенцијалне изложености тужиоца осиромашеном уранијуму и настанка карцинома штитне жлезде код њега, јер нису имали податак коју дозу било каквог штетног ефекта зрачења је примио док је боравио на ратишту као објективан параметар да би извели тачан закључак. Са друге стране, у телу постоје ткива попут коштане сржи, коже и полних жлезда, које су много осетљивије од штитне жлезде на изложеност зрачењу, а у конкретном случају нема других релевантних података да би комисија могла да потврди да је евентуална изложеност тужиоца осиромашеном уранијуму узрок настанка било каквог карцинома штитне жлезде па и папиларног. Појаснила је да последице зрачења могу бити акутне, одмах након излагања зрачењу или да се манифестује након више година, од чега зависи врста анализа која се изводи. По приложеној документацији постоји једна анализа – анализа хромозома, генетског материјала, где је код тужиоца детектовано постојање промена, али исте могу бити често последица лечења карцинома зрачењем у дијагностичке и терапијске сврхе и услед претераног зрачења долази до оштећења генетског материјала који наш организам обнавља и репарира временом. Међутим, ова анализа као једини поздан доказ рађена је накнадно по завршетку зрачења, па се не може утврдити да је болест тужиоца последица зрачења на Косову, тј. изложености уранијуму на ратишту. Тужилац није имао карцином лимфних жлезда, већ му се лимфним путем проширио карцином штитне жлезде у лимфне чворове, док је по питању његовог стерилитета комисија нема податак да ли је тај проблем тужилац имао пре одласка на КиМ. Истовремено пуно људи се лечи од овог карцинома, а да није стерилно и обрнуто, и да се у истом не може довести у везу са тужиоцевим карциномом, услед изложености тужиоца евентуалном зрачењу на КиМ. Придружила се изјави проф.др. Радовановића да се апсолутно не може искључити боравак тужиоца на КиМ, као узрок за настанак његовог карцинома штитне жлезде, али се не може ни утврдити да је то апсолутни узрок. Проф. др. Јовица Шапоњски стални судски вештак по струци радиолог, вештак из области медицинске физике је навео да је општа дијагноза у радиологији свака доза радиоактивности већа од природног фона, што представља опасност по здравље особе која је дуже времена изложена том зрачењу. Штитна жлезда је радиосензитивни орган, што значи да је осетљива на зрачење, па сви који раде у зони зрачења обавезно прво стављају оловни штитник за тироидну жлезду, а затим навлаче заштитну кецељу. У погледу обољевања време од озрачивања, до појаве карцинома је пет до десет година према најновијим радовима из медицинских часописа, па иако је комисија навела да је

то време од 10 до 20 година, тај период може да буде и краћи. Доза озрачивања која може да испровоцира карцином је према литератури различита, јер нису сви подједнако осетљиви на одређене дозе зрачења. У условима рата није било могуће брзо реаговати и радити анализе мокраће и крви ради утврђења степена озрачености. Читава територија Дренице, Подујева, Пећи, Ђаковице, КLINE и Косовске Митровице, где је боравила 125-та моторизована бригада у којој је био тужилац свакодневно је била бомбардована, а тужилац није могао да напусти јединицу, па није могао ни да избегне зрачење. Међутим, то не значи да ће сви који су евентуално озрачени добити папиларне карциноме штитне жлезде у исто време, јер их неко неће добити никада. Осим тога, постојао је поред уранијума велики токсични ефекат и од експлозија, камиона, гума, горива, али су ипак многи људи оданде и данас живи, тј. нису сви добили карцином, јер на то утиче индивидуални фактор, пошто је окидајући фактор код некога на нижем нивоу осетљивости организма. Постоји велика вероватноћа да је тужилац добио карцином због озрачења на КиМ. Судски вештаци усагласили да се не може искључити могућност да је код тужиоца боравак на ратишту проузроковао карцином штитне жлезде, али да је врста зрачења код осиромашеног уранијума кратког дмета, тзв. алфа зрачење на које је штитна жлезда слабо сензитивна односно осетљива, већ је осетљива на „Х“ зрачење, до кога долази употребом рендгена и нема га у осиромашеном уранијуму који ослобађа алфа, бета и гама зраке током експлозије. Вештак др Јовица Шапоњски је изјавио да је штитна жлезда осетљива и на друга зрачења, тј. на алфа, бета и гама зрачења, али у мањем степену, са чиме се такође сагласила комисија, као и да је све индивидуално, па се не зна где је тзв. окидач болести за сваку особу. Међутим, занемарује се токсични ефекат који изазива канцер, а настаје приликом експлозије муниције када се може удахнути крупнија честица која не може да се ресорбује и која иритира слuzницу и тако даље, у ком смислу чланови комисије подржавајући др Шапоњског изјавили да то удахнуће може, али не мора да изазове карцином штитне жлезде.

Првостепени суд је из чињеничног стања утврђеног у првостепеном поступку закључио да је тужена одговорна на основу одредбе чланова 173 и 174. Закона о облигационим односима, јер је тужилац претрпео штету услед учешћа у оружаним дејствима јединице Војске Југославије, чији је тужилац био припадник за време НАТО агресије и да је тужилац доказао да је карцином штитасте жлезде, последица изложености тужиоца дејству муниције са осиромашеним уранијумом на подручју Косова и Метохије у периоду од 30.03.1999. године до 22.06.1999. године током НАТО агресије, па штета проистекла из малигног обољења у виду страха и умањења животне активности стоји у узрочно-последичној вези са изложеношћу тужиоца дејству муниције са осиромашеном уранијумом.

Имајући у виду да је првостепена пресуда у овој правној ствари већ једанпут била укинута, те имајући у виду погрешно и непотпуно утврђено чињенично стање, другостепени суд је заказао расправу и након одржане расправе преиначио првостепену пресуду и одбио тужбени захтев тужиоца. Другостепени суд је закључио из изведених доказа да тужилац није доказао постојање директне узрочно - последичне везе између његовог боравака на ратишту на КиМ и изложености муницији са осиромашеним уранијумом и плутонијумом и појаве карцинома штитне жлезде код њега. Другостепени суд сматра да се узрочно последична веза не претпоставља, већ да је тужилац дужан да докаже директну узрочно последичну везу по теорији ткз.

адекватне узрочности. Другостепени суд сматра да узрочну везу доказује оштећени, али да је у конкретном случају није доказао.

По оцени Врховног суда, другостепени суд је погрешно применио материјално право, а због тога је чињенично стање непотпуно утврђено.

Одредбом члана 173. Закона о облигационим односима прописано је да штета настала у вези са опасном ствари, односно опасном делатношћу сматра се да потиче од те ствари, односно делатности, изузев ако се докаже да да оне нису биле узрок штете. (претпоставка узрочности). Одредбом члана 174. тог закона прописано је да за штету од опасне ствари одговара њен ималац, а за штету од опасне делатности одговара лице које се њом бави.

Република Србија, као правни следбеник СР Југославије, одговорна је за штету припадницима Војске Југославије и полиције у периоду ратног стања од 24.03.1999. године до 26.06.1999. године. Ова одговорност је објективна јер је вршење војне службе у околностима проглашеног ратног стања, високог степена ризика за припаднике оружаних снага због оружаних дејстава, пошто ратна дејства представљају повећану опасност за настанак штете. Држава, као организатор одбрамбених активности и вршилац војне службе одговорна је за штете које су поводом тих околности изузетно опасних по живот и здравље припадника оружаних снага настале. Тужилац је био током оружане агресије НАТО снага на Савезну Републику Југославију у периоду од 85 дана од 30.03.1999. године до 22.06.1999. године припадник заштитног батаљона 125 моторизоване бригаде Војске Југославије и боравио је на подручју Косова и Метохије. Јединица у коју је распоређен изводила је дејства на подручју Општине Клине, Дечана, Србице, Вучитрна, Косовске Митровице, Дренице, Подујева, Пећи и Ђураковца и била је изложена свакодневним нападима авијације НАТО током којих је коришћена муниција са осиромашеним уранијумом са плутонијумом.

Услови за објективну одговорност су штета и узрочна веза између штете и опасне делатности. Са становишта терета доказивања, важи оборива претпоставка узрочности. Штета која је настала у вези са опасном делатности, сматра се да потиче од те делатности, изузев ако се докаже да она није била узрок штете. Стога, оштећени тужилац треба да докаже да је претрпео штету у вези са опасном делатности, да доведе у конекцију штету и опасну делатност, а тужени се може ослободити одговорности ако докаже да опасна делатност није узрок штете. Наиме, за разлику од субјективне одговорности, код објективне одговорности за битан услов ове одговорности, узрочност, терет не сноси тужилац, јер закон претпоставља узрочност ако је штета настала услед деловања опасне делатности. Према томе, ради се о оборивој претпоставци, а терет доказивања супротног сноси тужени.

Основано се у ревизији наводи да је у другостепеној пресуди је утврђено да је тужилац доказао да је боравио као војник Војске Југославије на Косову и Метохији у периоду НАТО агресије, када је коришћена муниција са осиромашеним уранијумом и плутонијумом са 1100 пута јачим радиоактивним ефектом од дозвољеног. Доказао је да су се дешавале експлозије муниције, горива возила и гума, које приликом експозије ослобађају честице које у случају удисања су изразито токсичне и изазивачи канцера. Тужилац је доказао је да припадници Војске Југославије нису користили рукавице и

маске док су боравили у том простору. У поступку је доказано да се не може тужиочев боравак на ратишту искључити као узрок касније развијеног карцинома. Доказано је да је штитаста жлезда осетљива на алфа, бета и гама зраке (који се ослобађају код експлозије осиромашеног уранијума), али мање од ренгенских зракова. Доказано је да су анализом хромозома генетског материјала код тужиоца детектоване промене изазване зрачењем.

На околности везе између опасне делатности (учешће у оружаном сукобу у којем је коришћена муниција са осиромашеним уранијумом и плутонијумом са 1100 пута јачим радиоактивним ефектом од дозвољеног, експлозије муниције, горива, возила, гума и сл.) и настанка папиларног карцинома штитасте жлезде у другостепеном поступку поновљени су докази читањем налаза вештака и саслушањем вештака проф.др. Зорана Радовановића и проф др Наташе Првуловић Буновић и проф.др. Јовице Шапоњски. Судско медицински одбор сматра да не постоји узрочно последична веза између боравака тужиоца на ратишту и малигнитета који се код њега развио из више разлога. Прво, ткиво код штитасте жлезде је слабо осетљиво на зрачење (алфа, бета и гама) које настаје након експлозије осиромашеног уранијума. Друго, папиларни карцином штитасте жлезде има дугу еволуцију и развија се тек након 10 до 20 година од изложености зрачењу. Треће, нема довољно података о степену озрачености тужиоца, јер нису рађене анализе код тужиоца, осим анализе хромозома, генетског материјала где су код тужиоца детектоване промене од зрачења, али по становишту ових вештака, то може бити последица лечења карцинома зрачењем, услед претераног зрачења. Вештак проф. др. Јовица Шапоњски тврди да свака доза зрачења већа од природног фона, ако је особа дуже времена изложена зрачењу, представља опасност по здравље. Тврди да је штитаста жлезда радио сензитиван орган, осетљива на зрачење. Од тренутка излагања зрачењу до појаве карцинома штитасте жлезде прође од 5-10 година. Сматра да постоји велика вероватноћа да је тужилац од карцинома оболео од наведеног карцинома због озрачења на КиМ. Вештаци су постигли сагласност да се не може искључити боравак тужиоца на ратишту као узрок папиларног карцинома штитасте жлезде, али се не може утврдити да ни да је апсолутни узрок. Сагласни су да је штитаста жлезда осетљива на алфа, бета и гама зрачење, које се ослобађа приликом експлозије осиромашеног уранијума, али у мањем степену него на ренгенске „Х“ зраке. Вештаци су сагласни су да велики токсични ефекат, који изазива и канцер постоји код експлозија муниције, када се може удахнути крупнија честица.

Вештаци Судско медицинског одбора тврде да се папиларни карцином штитасте жлезде развија у року од 10 до 20 година од изложености зрачењу, што би водило непостојању узрочно последичне везе и искључењу одговорности тужене, док вештак проф. др. Јовица Шапоњски тврди да се тај карцином развија од 5-10 година, што би временски одговарало развоју карцинома код тужиоца. С друге стране, другостепени суд није расправио како су се вештаци усагласили око тога да се тужиочев боравак на ратишту не може искључити као узрок његовог карцинома, ако се он развија у року од 10 до 20 година од излагања зрачењу. Поред наведеног проф.др. Наташа Првуловић Буновић тврди да последице зрачења могу бити и акутне или се манифестују после више година. Пропустио је другостепени су да усаглашавањем вештака или правилном применом правила о терету доказивања утврди да ли постоје услови за ослобађање тужене од одговорности.

У зависности од резултата усаглашавања вештака или примене правила о терету доказивања на околности да ли има места ослобађању тужене од одговорности, другостепени суд ће оценити и остале жалбене наводе који се односе на висину накнаде нематеријалне штете односно на чињенице везане за степен умањења животних активности.

У поновљеном поступку другостепени суд ће узети у обзир наведене примедбе и донети пресуду у складу са законом.

Из наведених разлога, Врховни суд је одлучио као у изреци, на основу одредбе члана 416. став 2. ЗПП.

**Председник већа - судија
Мирјана Андријашевић,с.р.**

**За тачност отправка
Заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић**